

Nr 520.

Av herr **Hermansson m. fl.**, angående ändring i kommunalförfattningarnas bestämmelser om tiden för offentliga stämmor.

Det svenska folket utövar i kraft av vår demokratiska författning ett mycket stort inflytande på landets offentliga angelägenheter. Hela den beskattande makten inom samhället utövas, låt vara indirekt, av medborgarna själva, vilka genom sin i stort sett oinskränkta rätt att deltaga i de allmänna valen ensamma bestämma sammansättningen av de korporationer som skola handhava de allmänna angelägenheterna. I den mån regeringens sammansättning påverkas av riksdagens, har det röstberättigade folket också numera ett dominerande inflytande på lagstiftningen och på hela vår statsförvaltning. Och även den kommunala förvaltningen utgör författningensligt med några få och i stort sett självklara inskränkningar en folkets egen angelägenhet.

Den demokratiska samfundsordningens värde är emellertid icke endast beroende av författningens form och idéinnehåll utan också av det sätt, på vilket författningens bestämmelser tillämpas. Det är gott och väl, att folkets demokratiska rättigheter äro klart angivna på papperet, men en god demokratisk ordning kräver också, att medborgarna beredas fritt tillfälle att utöva sina författningensliga befogenheter och bevaka sina medborgerliga intressen. I stort sett finns det icke heller några invändningar att göra mot de förhållanden i detta avseende, som råda i vårt land. De allmänna valen till riksdag, landsting och de kommunala fullmäktigeinstitutionerna anordnas nämligen numera i regel på sådan tid och under sådana former, att de röstberättigade medborgarna utan några större hinder skola kunna utöva sin politiska och kommunala rösträtt.

Det finns dock fortfarande ett område där medborgarna i betydande omfattning utestängas från utövandet av sin författningensliga medborgarrätt.

Flertalet av våra landskommuner äro på grund av sitt låga invånareantal befriade från skyldigheten att välja kommunalfullmäktige, och det är endast ett jämförelsevis litet fåtal av de mindre kommunerna som beslutat att frivilligt införa fullmäktigeinstitutionen. Inom de allra flesta av dessa mindre kommuner tillkommer det alltså kommunernas röstberättigade medlemmar att å kommunalstämma direkt besluta om alla kommunala angelägenheter. Sedan de nya bestämmelserna om val av vägstämboombud börjat tillämpas, har kommunalstämman för övrigt fått en ökad betydelse även inom de kommuner där kommunalfullmäktige finnas. När det vidare gäller de kyrkliga angelägenheternas avgörande, äro endast de allra största för-

samlingarna befriade från tvånget att överlåta den väsentliga beslutanderätten på vid offentliga val utsedda kyrkofullmäktige. Till följd härav avgöras fortfarande de kyrkliga angelägenheterna inom det stora flertalet församlingar inom vårt land genom direkta beslut å allmän kyrkostämma. Det är således en betydande del av de kommunala och kyrkliga ärendena som förekomma till omedelbart avgörande vid kommunal- och kyrkostämmorna. Dessa stämmor hållas emellertid mycket ofta på sådana tider, att stora grupper av kommunernas eller församlingarnas röstberättigade medlemmar äro av sitt förvärvsarbete direkt hindrade att närvara vid desamma, vilket helt enkelt innebär, att de på detta sätt utestängas från möjligheten att utöva sin kommunala yttrande- och rösträtt.

Nu gällande kommunallagar föreskriva beträffande tiden för kommunal- och kyrkostämmor, att årets sista ordinarie stämma må kunna besluta, å vilka dagar stämmorna under nästföljande år skola hållas eller huruvida stämma skall hållas å sön- eller helgdag. Denna bestämmelse utnyttjas mångenstädes på det sättet, att såväl decemberstämman som övriga stämmor hållas på vanlig arbetstid, så att endast det mindretal av de röstberättigade, som kunna självständigt bestämma över sin tid, äga möjlighet att deltaga i stämmoförhandlingarna, medan alla, som äro bundna av sitt arbete, direkt hindras från att göra sitt omedelbara inflytande gällande. På sina håll synes det rent av ha blivit en oskriven lag, att alla offentliga stämmor skola hållas på vardagsförmiddagar. Detta innebär, att i stort sett alla lantarbetare och för övrigt så gott som alla lönearbetare inom stora landsbygdsområden berövas sin kommunala medbestämmanderätt. Det torde nämligen också få anses såsom uteslutet, att vederbörande arbetare, annat än i något enstaka undantagsfall, skola kunna erhålla permission för att deltaga i en kommunal- eller kyrkostämma. Och även de mindre jordbrukarna äro, fastän sina egna husbönder, i de allra flesta fall av sitt dagliga arbete hindrade från att besöka de stämmor, som hållas under deras brådaste arbetstid.

Men så bli dessa stämmor också i regel besökta endast av ett litet fåtal oberoende och välsituerade personer, vilka just till följd av att stämmorna hållas på för det stora flertalet olämplig tid kunna styra och ställa efter behag med de kommunala angelägenheterna inom sina respektive socknar. Det ges mer än nog av exempel, som visa, huru en liten minoritetsgrupp genom ett hänsynslöst utnyttjande av de styrandes rättighet att bestämma tiden för kommunal- och kyrkostämmorna faktiskt kan utestänga det stora flertalet av en kommuns medlemmar från allt inflytande på kommunens eller församlingens allmänna angelägenheter. Många stämmobeslut skulle säkerligen ha gått i en annan riktning, än som nu blivit fallet, därest stämmorna liksom de allmänna valen hållits på sön- eller helgdagar, och många av de under år 1935 förrättade valen av vägstämmoombud skulle ha fått en annan utgång, om det stora flertalet av de röstberättigade inom varje kommun haft fritt tillfälle att deltaga i dessa val.

Det svenska folket skall enligt statsmakternas beslut äga allmän och lika

rösträtt även i kommunalt hänseende. Och det borde i konsekvens härmed förhindras, att vissa grupper av medborgare genom maktspråk från andra gruppers sida i verkligheten berövas en del av sina författningsenliga rättigheter. Det bör med andra ord vara statsmakternas skyldighet att bereda de röstberättigade medborgarna även i de små kommunerna tillfälle att utan allt för stora uppoffringar och besvär utöva sin kommunala rösträtt och bevaka sina kommunalpolitiska intressen.

Detta syftemål torde enklast och lättast kunna nås genom en ändring av kommunallagarna, som föreskriver, att de offentliga stämmorna skola hållas på sön- eller helgdagar eller eljest på sådan tid, då åtminstone det allra största flertalet av kommunernas medlemmar icke äro upptagna av sitt arbete.

En sådan lagbestämmelse skulle icke medföra några som helst praktiska olägenheter men skulle ha det goda med sig, att många medborgare, som nu äro förhindrade att närvara vid stämmorna, och som därför icke heller kunna hysa något större intresse för kommunala angelägenheter överhuvud taget, beredas tillfälle att aktivt deltaga i besluten rörande kommunernas förvaltning. Och att så sker kan åtminstone ur demokratisk synpunkt endast vara till fördel både för de kommunala samfunden och deras medlemmar.

Tidigare förslag i syfte att bereda befolkningen i landsbygdsförsamlingarna och de mindre kommunerna ökade möjligheter att besöka kommunal- och kyrkostämmorna ha stundom mötts med invändningen, att en lagändring, som fastställde tiden för alla dessa stämmor eller eventuellt endast för decemberstämmorna till sön- och helgdagar, skulle innebära en inskränkning av den kommunala självbestämmningsrätten. En sådan uppfattning måste dock enligt vår mening betecknas som fullständigt ohållbar. Den kommunala självbestämmningsrätten måste nämligen bland annat även anses innebära, att alla röstberättigade medlemmar av en kommun eller en församling skola äga rätt att inom vissa av lagen angivna gränser tillsammans besluta om sina egna kommunala och kyrkliga angelägenheter. Och det kan således icke vara förenligt med denna i princip erkända självbestämmningsrätt, att en grupp inom ett kommunalt samfund skall tillåtas vidtaga sådana åtgärder, som direkt hindra en annan grupp från att deltaga i de kommunala angelägenheternas avgörande. En lagändring i här antydd riktning skulle således icke kränka den kommunala självbestämmningsrätten, tagen i dess verkliga mening, utan i stället bereda ökade tillfällen för de kommunalt röstberättigade medborgarna att kunna deltaga i de offentliga förhandlingar och beslut, som röra deras egna kommuners eller församlingars angelägenheter.

Med hänvisning till vad vi här ovan anfört få vi sålunda föreslå,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av nu gällande kommunalförfattningar angående tiden för offent-

liga stämmor, att de kommunala samfundens medlemmar i största möjliga omfattning beredas tillfälle att deltaga i dessa stämmor.

Stockholm den 23 januari 1936.

A. Hermansson.

F. O. Ericson,
Boxholm.

Karl Falk.